

بسیار

مرور زمان در جرایم حدی از منظر فقه اسلامی و حقوق ایران

مؤلف:

احمد مختاری بنی

عنوان:

مرور زمان در جرایم حدی از منظر فقه اسلامی و حقوق ایران

مؤلف: احمد مختاری بنی

ناشر: سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۵-۱۸۷۴-۷

نشانی: میدان انقلاب، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶.

تلفن: ۰۲۱۶۱۲۶

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد.»»

سنجش و دانش

www.sanjesh.ir

sanjeshodanesh@iran.ir

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

ISBN 978-622-05-1874-7

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه.....
۲.....	پیشینه.....
۳.....	بخش اول:.....
۳.....	کلیات و مفاهیم.....
۴.....	فصل اول: مفهومشناسی جرم، مجازات، مرور زمان.....
۴.....	مبحث اول: جرم و انواع آن.....
۴.....	گفتار اول: تعریف جرم.....
۴.....	سخن امام خمینی درباره جرم.....
۵.....	گفتار دوم: انواع جرم.....
۵.....	گفتار اول: تعریف مجازات.....
۵.....	بند دوم: مجازات در اصطلاح حقوق.....
۶.....	گفتار دوم: مجازاتهای چهارگانه در حقوق کیفری اسلام.....
۶.....	بند اول: حدود.....
۸.....	بند دوم: قصاص.....
۹.....	بند سوم: دیات.....
۱۰.....	بند چهارم: تعزیر.....
۱۶.....	مبحث سوم: معیار حق الناس و حق الله در حقوق اسلامی.....
۱۶.....	گفتار اول: حق الناس محض.....
۱۷.....	گفتار دوم: حق الله محض.....
۱۸.....	گفتار سوم: حق الله و حق الناس با غلبه حق الله (حق الله غالب).....
۱۹.....	گفتار چهارم: حق الله و حق الناس با غلبه حق الناس (حق الناس غالب).....
۲۰.....	مبحث چهارم: مفهوم و اقسام مرور زمان.....
۲۰.....	گفتار اول: مفهوم مرور زمان.....
۲۰.....	بند اول: تعریف لغوی.....
۲۰.....	بند دوم: تعریف اصطلاحی.....
۲۳.....	گفتار دوم: اقسام مرور زمان.....
۲۳.....	بند اول: مرور زمان عام و خاص.....

۲۴	بند دوم: مرور زمان مسقط حق
۲۴	بند سوم: مرور زمان مدنی
۲۴	بند چهارم: مرور زمان تجاری
۲۵	بند پنجم: مرور زمان کیفری (جزایی)
۲۶	گفتار سوم: مقایسه مرور زمان کیفری و مدنی
۲۹	فصل دوم: پیشینه مرور زمان در نظامهای حقوقی
۳۰	مبحث اول: تاریخچه مرور زمان در سیستمهای حقوقی
۳۰	گفتار اول: مرور زمان در روم باستان
۳۱	گفتار سوم: مرور زمان در نظام حقوقی کشورهای غربی
۳۱	بند اول: فرانسه
۳۳	بند سوم: ایتالیا
۳۳	بند چهارم: انگلستان
۳۳	گفتار سوم: مرور زمان در نظام حقوقی کشورهای اسلامی
۳۳	بند اول: سوریه
۳۴	بند دوم: لبنان
۳۴	گفتار چهارم: مرور زمان در حقوق بینالملل
۳۷	مبحث دوم: تاریخچه مرور زمان در حقوق ایران
۳۷	گفتار اول: مرور زمان در حقوق ایران باستان
۳۹	گفتار دوم: مرور زمان در حقوق ایران معاصر
۳۹	بند اول: مرور زمان مدنی
۴۷	بند دوم: مرور زمان کیفری
۵۳	فصل سوم: مرور زمان و قواعد فقهی مرتبط
۵۳	مبحث اول: قاعده اعراض
۵۳	گفتار دوم: مستند قاعده
۵۵	گفتار سوم: قاعده سلطنت
۵۶	گفتار چهارم: قلمرو قاعده
۵۹	مبحث دوم: قاعده اسقاط و ابراء
۶۱	مبحث سوم: حکم حکومتی
۶۶	مبحث چهارم: ظاهر حال

۶۸ میبحث پنجم: استحسان
۶۹ میبحث ششم: قاعده عقلی ضرورت حفظ نظام اجتماعی
۷۶ بخش دوم:
۷۶ بررسی فقهی حقوقی مرور زمان در جرایم حدی
۷۷ فصل اول: مرور زمان در جرایم حدی از منظر مذاهب اهل سنت
۷۷ میبحث اول: جریان مرور زمان در جرایم حدی از منظر فقهای اهل سنت
۷۷ گفتار اول: نظریه نخست
۸۳ گفتار دوم: نظریه دوم
۹۱ میبحث دوم: مدت مرور زمان در جرایم حدی و نحوه قطع آن از منظر فقه اهل سنت
۹۱ گفتار اول: مدت مرور زمان در جرایم حدی
۹۴ گفتار دوم: قطع مرور زمان در جرایم مستوجب حد
۹۷ فصل دوم: جریان مرور زمان در جرایم حدی از منظر فقهای امامیه
۹۷ بحث اول: نظریه مخالفین جریان مرور زمان در جرایم حدی در مذهب امامیه و ادلهی ابرازشده
۹۷ گفتار اول: نظریه مشهور فقها در مخالفت با مرور زمان جرایم حدی
۹۸ گفتار دوم: ادلهی مخالفین جریان مرور زمان در حدود
۹۸ بند اول: عموم و اطلاق ادله حدود
۹۹ بند دوم: استصحاب
۱۰۱ بند سوم: أصالة البقاء
۱۰۴ بند ششم: گستاخی مجرمین و اشاعه فساد
۱۰۵ میبحث دوم: ادله موافقین جریان مرور زمان در جرایم حدی در مذهب امامیه
۱۰۵ گفتار اول: نظریه موافقین جریان مرور زمان در جرایم حدی
۱۰۶ گفتار دوم: رابطه مرور زمان و توبه
۱۰۶ بند اول: اقسام گناهان و کیفیت توبه از هر یک
۱۰۹ بند دوم: کیفیت احراز توبه
۱۰۹ بند سوم: مرور زمان و قرینه بودن آن بر توبه
۱۱۰ گفتار سوم: پاسخ به ادله مخالفین جریان مرور زمان در حدود (ادله نقضی):
۱۱۳ گفتار چهارم: ارزیابی نظریات
۱۱۷ میبحث سوم: مرور زمان و اثر آن بر سقوط حق
۱۱۷ گفتار اول: منابع روایی امامیه در باب تأثیر مرور زمان بر سقوط حق

۱۱۸	گفتار دوم: دیدگاه فقهای شیعی درباره تأثیر مرور زمان بر جق
۱۲۹	فصل سوم: بررسی حقوقی مرور زمان در جرایم حدی
۱۲۹	مبحث اول: بررسی وضعیت مرور زمان در آیینہ قوانین کیفری و نظریه شورای نگهبان
۱۲۹	گفتار اول: نظریه شورای نگهبان و نقد آن
۱۳۴	گفتار دوم: چارچوب و ضوابط مرور زمان در قوانین جاری کیفری
۱۳۷	مبحث دوم: انواع مرور زمان کیفری و امکان جریان آنها در جرایم مستوجب حد
۱۳۷	گفتار اول: مرور زمان شکایت
۱۳۹	گفتار دوم: مرور زمان تعقیب و صدور حکم
۱۴۰	گفتار سوم: مرور زمان اجرا
۱۴۳	مبحث سوم: بررسی حرمت اخذی مرور زمان
۱۴۳	گفتار اول: موافقان مرور زمان
۱۴۳	بند اول: نظریه تارد
۱۴۳	بند دوم: نظریه از بین رفتن دلایل
۱۴۴	بند سوم: نظریه ترس از مجازات
۱۴۴	بند چهارم: نظریه چشمپوشی دادسرا
۱۴۵	بند پنجم: نظریه اصلاح و درمان مجرم
۱۴۵	بند ششم: نظریه سقوط حق بر اثر مسامحه و غفلت تشکیلات قضایی
۱۴۵	بند هفتم: نظریه نسیان
۱۴۶	بند هشتم: نظریه ایجاد حق مکتسب برای مجرم
۱۴۷	بند نهم: نظریه مصالح عمومی و اجتماعی
۱۴۸	گفتار دوم: مخالفان مرور زمان و پاسخ آنها
۱۴۸	بند اول: فرار مجرمین حرفه‌ای
۱۴۸	بند دوم: حالت خطرناک
۱۴۹	بند سوم: جنایتهای جانگداز و دیرپایی اثرات آن
۱۵۰	نتیجه گیری
۱۵۲	منابع

مرور زمان به عنوان قاعده‌ی حقوقی فراگیر در سطح کشورهای دنیا و محافل حقوقی بین‌المللی مطرح است. تعریف مرور زمان عبارت است از: «گذشت مدت‌زمان مشخص از وقوع جرم یا تاریخ قطعیت حکم که پس از آن، متهم، دیگر قابل تعقیب نیست و یا حکم صادره، دیگر قابل اجرا نیست.»

اکثر جرم‌شناسان بر این عقیده‌اند که اعمال این قاعده، دارای تأثیر مثبتی بر سیستم حقوقی و تأمین احساس عدالت در جامعه می‌باشد. با این وجود، قاعده مرور زمان در نظام حقوقی ایران، با فراز و نشیب‌های مختلفی در طول تاریخ پس از انقلاب مشروطه روبرو بوده است. در حال حاضر، در میان مجموع قوانین مجازات کیفری، مقررات مربوط به مرور زمان را در خود جای داده است. با عنایت به اینکه در این قوانین مجازات بر اساس نوع مجازات، به چهار دسته: حدود، قصاص، دیات و تعزیرات تقسیم می‌شوند، باید گفت که مقررات این قاعده حقوقی، صرفاً در جرایم تعزیری اعمال می‌گردد.

اما سؤالی که پیش می‌آید این است که دلیل عدم جریان مرور زمان در حدود چیست؟ از آنجا که مبنای نظام حقوقی کشور ایران، فقه امامیه می‌باشد، برای رسیدن به پاسخ، بایستی به بررسی کلام فقها پرداخت و با توجه به اینکه از لحاظ تاریخ، مسئله‌ی پیش رو ابتدا در فقه مذاهب اهل سنت بررسی شده است، ورود به نظریه‌های مطروحه در فقه اهل سنت، ضروری به نظر می‌رسد.

در این تحقیق، قصد داریم با بررسی نظریه‌ها و استدلال فقهای اسلامی، ابتدا امکان پذیرش جریان مرور زمان در حدود را سنجیده و سپس، امکان ورود این سبب به قوانین موضوعه را بررسی نماییم.

هدف و انگیزه اصلی در انتخاب این موضوع، بررسی امکان اعمال مقررات مربوط به مرور زمان در جرایم مستوجب حد از منظر فقه مذاهب خمسسه می‌باشد. همچنین به دنبال یافتن پاسخی برای علت عدم پذیرش این قاعده در جرایم حدی مذکور در قانون مجازات اسلامی هستیم.

مجازات مرتکب جرم حدی پس از گذشت مدت‌زمان معتنی بهی از وقوع جرم، تصمیم قابل دفاعی به نظر نمی‌رسد. اگر از دلایلی همچون عدم بازدارندگی برای جامعه و عدم اصلاح برای مرتکب، قبول تبعیض بین جرم تعزیری و حدی در پذیرش یا عدم پذیرش مرور زمان برای آن‌ها، خلاف مبانی عقلی می‌باشد، از طرفی، توجه به میزان پرونده‌های کیفری، چالش‌های پیش رو برای رسیدگی به چنین مواردی و همچنین عدم تأمین غرض شارع از مجازات، ضرورت یافتن راه‌حل مبتنی بر مبانی و قواعد فقهی اسلامی را نمایان می‌سازد.

پیشینه

در خصوص پیشینه پژوهش باید بگوییم که هرچند پیرامون قاعده مرور زمان، کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات زیادی به نگارش درآمده، لیکن در خصوص امکان جریان مرور زمان در جرایم حدی، متأسفانه با محدودیت منابع روبرو هستیم. لازم به ذکر است که پایان‌نامه‌ای با موضوع اخیرالذکر وجود ندارد و کتب فقهی و حقوقی موجود نیز صرفاً به بیان مختصر دیدگاه مشهور فقهای امامیه بسنده نموده‌اند. روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، کتابخانه‌ای است، و محقق برای بررسی و جمع‌آوری داده‌ها، از کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات استفاده کرده است.

نوع تحقیق این رساله نظری-کاربردی است و از آن جهت که پژوهش حاضر در پی سوالات مذکور، ضمن بهره بردن از کتاب‌های موجود، به تحلیل اطلاعات پرداخته است، می‌توان آن را نظری دانست و از آن جهت که نتیجه پژوهش مورد استفاده در سایر پروژه‌های علمی دارد، کاربردی محسوب می‌شود. مهم‌ترین محدودیتی که در این رابطه وجود دارد، عدم منابع کافی می‌باشد؛ زیرا که نگارش پایان‌نامه در این باب، برای اولین بار است که صورت‌بندی می‌گیرد، و در پژوهش‌های موجود در فضای علمی، به این موضوع به طور مبسوط، جامع و تحلیلی پرداخته نشده است. بنابراین در این پژوهش، ما با محدودیت در منابع روبرو هستیم، و امید است که با حمایت پژوهش‌گامی مهم در جهت خدمت به جامعه علمی کشور برداشته شود.